

Landbruget i 1945.

Af Professor K. Skovgaard.

Den store Begivenhed i Aaret, der svandt, blev vort Lands Befrielse fra Fjendevold, ja, saa stor blev denne Begivenhed, saa intens er den følt af vort Folk, at det til denne Dag har været vanskeligt at finde helt tilbage til Hverdagen igen. Tiden op mod Befrielsen blev mere og mere ulidelig og ladet med Spænding, som hvert Øjeblik truede med at finde sin Udløsning i voldsomme Handlinger, og saa kom det store Øjeblik til os *pludseligt*, og vi maa med Taknemmelighed have Lov til at sige *fredeligt*, som Afslutning paa den store Kamp. Til denne Dag havde Folkets Vilje og Kraft været samlet om den eneste Opgave at yde Modstand mod Fjenden. Nu skulde det igen til at leve sit eget Liv, og det er forstaaeligt, at det maa tage sin Tid at finde sig selv igen, efter at det voldsomme Tryk og uforstaaelige Barbari var forsvundet.

Hverdagen kom for saa vidt omgaaende, selv om den midt i Lykkefølelsen ikke kunde fæstne sig paa Bevidstheden, eller man ikke kunde tro paa den. Den kom i det sentimentalt opfattede, men stærkt virkelighedsbetonede, fornyede Samkvem med vore Allierede. Man gjorde os det herfra straks klart, at Fremtiden er Arbejde og Sved, men vi maa haabe uden Taarer, og at den Opfattelse, vi i vor Indelukkethed havde skabt os om vore økonomiske Muligheder, ikke var gangbar i den saakaldte frie Verden, hvis Økonomi og Krav vi nu skulde tilpasse os. Da det

var igennem Landbruget og Landbrugsproduktionen, vi søgte den første økonomiske Kontakt med den frie Verden, blev det dette Erhverv, som først blev stillet over for Efterkrigstidens realistiske Problemer. Nationalt blev Befrielsen Aarets store Begivenhed, men økonomisk blev det vore Handelsaftaler med England, og det er derfor en Selvfølge, at disse og deres Baggrund dominerer Landbrugsaaet 1945.

Vejr- og Vækstforhold.

I det store og hele blev 1945 et gunstigt Landbrugsaar, og vi har hermed oplevet, at fem ud af de seks Krigssomme blev gode Produktionsaar. Efter en Del Kulde i Januar blev Februar og navnlig Marts usædvanlig milde, men medens der faldt megen Nedbør i Februar, blev Marts en tør Maaned, og Foraarsarbejdet blev derved stærkt fremmet og bragt hurtigt fra Haanden, ja, Saaningen af alle Foraarsafgrøder er vel sjældent blevet gennemført saa fordelagtigt og præcist som i Aar. Det milde Martsvejr satte Liv i alle overvintrende Afgrøder, og allerede først i April begyndte Udbindingen paa god Græsning, hvad der var af uvurderlig Betydning med de knappe Roebeholdninger fra Aaret før. Maj blev relativt noget køligere, men Nedbørsforholdene blev i denne Maaned ikke saa lidt forskellige i Landets forskellige Egne, thi medens man i Jylland havde en god Nedbør, havde man paa Øerne de fleste Steder en meget lang Tørkeperiode fra sidst i April til ind i Juni, hvad der satte sit Præg paa Afgrøderne, bl. a. kom de sidst saae Roer mange Steder saa daarligt op, at de maatte saas om. Ogsaa Kornet blev i disse Egne straffet saa haardt af Tørken, at det satte sit Præg paa Afgrøden, men de følgende Maaneder gav rigelig Nedbør, saa Afgrøderne trivedes godt, og 1945 blev et særligt godt Græsaar og de fleste Steder et godt Høaar.

Høsten kom godt i Gang først i August, men da denne Maaned gav mere end normal Nedbør, som især samlede sig i Tiden midt i Maaneden, blev Høsten baade langvarig og besværlig samt ofte forbundet med et stort Spild og Svind. Dertil

bidrog i høj Grad Udlægsmarkernes Frodighed, Udlæget var slaaet særdeles godt an og groede til i det fugtige Vejr, saa Kornhobene maatte flyttes og endelig spredes for at faa Negene tørre. Spiring og Svampeangreb paa Kærne og Halm forringede ligeledes Høstens Kvalitet, men Høsten kom i Hus, og Resultatet var tilfredsstillende, som Statistikken viser.

September bragte et smukt Vejr, men en lang Tørkeperiode, der satte sit Præg paa Græs- og Roemarker. Man havde dog en god Foderreserve i Udlægsmarkerne, men Roerne led under Tørken, og den friske, grønne Top fra August, som havde lovet en saa smuk Afgrøde, svandt ind, og de gule Blade bredte sig i et saadant Omfang, at Topkvalitet og Kvantitet forringedes betydeligt til Skade for Efteraarsfodring og Ensilering. Oktober—November gav et mildt og godt Roevejr, saa Roearbejdet blev mindre ubehageligt, end det oftest er, og i det hele taget har Efteraarsvejret været saa gunstigt, som det kun sjældent er Tilfældet. Selv Nattefrost af Betydning var sjældent til Udgangen af November, og da Nedbøren har været moderat, har alt Efteraarsarbejdet kunnet bringes godt fra Haanden, ligesom Kreaturerne har kunnet græsse usædvanligt længe og fordelagtigt. I det gode Efteraarsvejr har de overvintrende Afgrøder trivedes vel og lover godt, saa langt vi er kommet.

Sommertemperaturen var gennemgaaende over det normale, men da Nedbøren var stor, blev det ikke rigtig Sommerferie-vejr, hvad der kendes paa de Tørv, man nu skal fyre med. Ogsaa de varme- og tørkeelskende Frøafgrøder led under den for store Nedbør, saaledes at Frøudbyttet af mange Sorter er lavt, bl. a. har Rødkløveren skuffet stærkt mange Steder, det var ikke „Bivejr“ under Blomstringen, som ogsaa blev forhalet, saa Modningen blev uensartet.

Udtalelser om, at Gødningsmangel begynder at kendes paa Afgrøderne, bliver mere og mere almindelige. I og for sig giver det samlede Høstudbytte ikke Holdepunkter for Fremsættelse af saadanne Udtalelser i Almindelighed. Det er større end i Fjor og paa Højde med Langtidsgennemsnittene, men man maa dog antage, at Roehøsten er uheldig paavirket af Staldgødningens kvantitative og kvalitative Tilbagegang. Der er dog her over-

vejende Tale om en Virkning af svigtende Kvælstofforsyning, som i Aar yderligere forringedes ved Nedgangen i Tilførslen af Kunstkvælstofgødningerne; derimod har Mindretilførslerne af Fosforgødning næppe endnu haft nogen stærkt mærkbare Virkninger som paavist fra mest sagkyndigt Hold. Der er naturligvis Jorder, der er fosfortrængende, og Ejendomme, hvor et stort Bortsalg af Afgrøder har forringet Fosforbalancen, men den almindelige Opfattelse, at der er en begyndende Fosformangel, kan ikke opretholdes. Den støttes hverken af Høstresultaterne eller Sagkundskaben.

Arealanvendelse.

Med Krigens Afslutning i 1945 er vi i Stand til at danne os et samlet Billede af Afspærringens Indflydelse paa Jordens Udnyttelse som det fundamentale i Landbrugsproduktionen, og der skal derfor bringes en nogenlunde udførlig Oversigt over Arealanvendelsen før Krigen og i dens to sidste Aar. Som i tidligere Aar fremhævet er det forbavsende smaa Ændringer, Krigsøkonomien medførte i Jordens Udnyttelsesmaader, og heraf er endda en af de største, Rugarealets Udvidelse og Hvedearealets Indskrænkning, overvejende bestemt af Vejret. Er de foretagne Ændringer end smaa, er de dog særdeles betydningsfulde; de har især fundet Sted i de interessante Afgrøder og maa dels ses som en Indsats for at mildne Afspærringens Virkninger paa vort Erhvervsliv, dels som Forsøg paa at finde nye Fremgangsmaader for at udvide Landbrugets Produktionsmuligheder.

Kornarealet er i 1944 gaaet yderligere tilbage, saaledes at Nedgangen fra før Krigen er paa ca. 68 000 ha, omtrentlig svarende til en Avl af 1,6 Mill. Afgrødeenheder i Korn, hvilket man maa tage i Betragtning ved Sammenligning mellem Kornavlen før Krigen og nu. Rugen, der i Fjor gik tilbage med 29 000 ha, har i Aar fortsat Tilbagegangen med 37 000 ha. Det samlede Areal med Rug og Hvede naar dog op paa 246 000 ha eller kun 24 500 ha mindre end i 1939.

Rodfrugtarealet udviser i 1945 en lille Fremgang, hvilket skyldes Udvidelse af Kartoffelarealet, som er Reaktionen paa de høje Kartoffelpriser i 1944. I Forhold til 1939 er Rodfrugtarealet gaaet frem med 21 400 ha, men da Kartoffelarealet er

Arealanvendelse efter Statistisk Departements Tællinger, ha.

	1939	1944	1945	1945 ÷ 1939	1945 ÷ 1944
Hvede	133 500	84 000	87 200	÷46 300	+ 3 200
Rug	137 000	196 100	158 800	+21 100	÷37 300
Byg	421 000	395 800	405 600	÷15 400	+ 9 800
Havre	375 300	330 400	334 800	÷40 500	+ 4 400
Blandsæd	303 900	315 700	307 900	+ 4 000	÷ 7 800
Bælgæsæd	3 100	9 600	11 800	+ 8 700	+ 2 200
Korn ialt	1 374 800	1 331 600	1 306 100	÷68 700	÷25 700
Kartofler	69 500	98 300	108 000	+37 500	+ 9 700
Runkelroer	142 300	83 000	79 700	÷62 600	÷ 3 300
Tørstofrige Roer ...	64 200	90 000	94 700	+30 500	+ 4 700
Kaalroer	191 900	212 200	212 300	+20 400	+ 1 100
Turnips	11 800	7 900	9 000	÷ 2 800	+ 1 100
Gulerødder	4 700	4 200	3 200	÷ 1 500	÷ 1 000
Fabriksroer	39 600	42 100	38 300	÷ 1 300	÷ 3 800
Cikorierødder	600	800	800	+ 200	—
Rodfrugter ialt	524 600	538 500	546 000	+21 400	+ 7 500
Andre Høstarealer .	50 800	99 700	89 600	+38 800	÷10 100
Brak	31 900	11 900	11 800	÷20 100	÷ 100
Græs og Grønfoder .	740 000	736 800	727 100	÷12 900	÷ 9 700
Heraf Lucerne	19 900	27 900	26 500	+ 6 600	÷ 1 400
Ialt Arealer i Om- driften	2 722 100	2 718 500	2 680 600	÷41 500	÷37 900
Græs uden for do...	528 300	457 400	469 600	÷58 700	+12 200
Læggeplads til Tørv	—	20 200	24 200		+ 4 000
Landbrugsareal ialt ..	3 250 400	3 196 100	3 174 400	÷76 000	÷21 700

forøget med 37 500 ha, er Roearalet indskrænket med 16 100 ha. Det er muligt, at Kartoffelarealet igen vil gaa noget tilbage, bl. a. i Betragtning af de noget opdrevene Optagningsudgifter, men det er vel alligevel sandsynligt, at Arealet ad Aare vil blive større end før Krigen, da Kartoffelkogning og Ensilering nu er taget op paa et rationelt Grundlag, ligesom Vanskeligheden med at indføre Foderkorn, og de Priser, der noteres paa dette, kan gøre det nødvendigt eller fordelagtigt med en større Produktion af Fedefoder, navnlig i det mindre Landbrug. Fabriksroerne er nu paa samme Areal som før Krigen, der dengang var tilstrækkeligt til at dække Hjemmeforbruget.

Man bemærker, at Brakken er reduceret betydeligt under Krigen, men det er tænkeligt, at vi i de kommende Aar igen kan faa en Udvidelse, bl. a. i Betragtning af de forhøjede Arbejdslønninger. Endelig er Græsarealet lidt mindre, og Lucernen har i Aar maattet notere en lille Tilbagegang, saa denne Plante nu kun er forøget med 6 600 ha i Forhold til 1939. Det samlede Resultat bliver en Nedgang i Arealer i Omdriften paa 41 000 ha i Forhold til 1939, hvoraf 37 000 ha synes at falde paa det sidste Aar alene. Dette sidste er næppe helt rigtigt, medens Nedgangen ialt sikkert er en Realitet i Betragtning af de til Læggepladser for Tørv og militære Formaal beslaglagte Arealer.

Frø- og Handelsafgrøder.

Andre Høstarealer har i Aar fortsat Tilbagegangen med ikke mindre end 10 100 ha; i Fjor var den 6 700 ha, saaledes at det samlede Areal nu er 89 600 ha, hvilket dog er en Forøgelse fra før Krigen paa 38 800 ha. Nedgangen fra i Fjor fremkommer ved en Del Forskydninger i de forskellige Afgrøder, som det fremgaar af følgende Oversigt:

De vigtigste Frø- og Handelsafgrøder, ha.

	Frø ialt	Roe- frø	Bølgpl.- frø	Græs- frø	Have- frø	Olie- hør	Spind- hør	Hamp	Sen- nep	Have- sager
1945	49 286	4 888	14 479	22 849	1 388	2 400	8 800	300	13 600	8 535
1944	57 833	7 078	16 803	27 381	1 893	3 700	7 300	1 500	15 000	7 446
1939	41 900	3 615	10 197	23 435	838	—	1 500	—	3 053	7 120

Der er Nedgang i Arealet for alle Frøgrupper, og der er forøvrigt inden for Grupperne ogsaa Nedgang for langt de fleste Frøarter, men alligevel ligger Arealerne noget højere end før Krigen, undtagen for Græsfrøgruppen. Der er utvivlsomt god Motivering for denne Reduktion i Frøarealerne det sidste Aar, thi før som under Krigen aftog Tyskland en Del Frø, men denne Eksport maa i hvert Fald foreløbig ophøre, og for en Række Sorter er Eksportmulighederne nu tvivlsomme. Af Græsfrø havde vi før Krigen Eksport af en Række Sorter til Lande ogsaa uden for det europæiske Fastland, især Rajgræs, Hundegræs, Engsvingel og Rapgræs, som aftoges i større Mængder bl. a. af England og U. S. A. Man maa haabe, at denne Eksport

igen maa kunne konsolideres, selv om man læser noget om, at Frøavlens har gjort stærke Fremskridt bl. a. i England, hvor man for Aar tilbage har optaget et rationelt Arbejde for Forædling af Græsserne og Forbedring af Græskulturen, en Udvikling, som er blevet stærkt forceret under Krigen. Det er muligt, at en mere intensiv Udnyttelse af Englands store Græsarealer med hyppigere Omlægninger nødvendigvis større Frømængder, men hvis man gaar over til at foretrække nationale Sorter, bliver dette ingen Fordel.

Der har i Aar været en Nedgang i Arealet ogsaa af Bælgplanter, og da Rødkløverfrøavlens har givet et lavt Udbytte, har man maattet forhøje Prisen for Rødkløverfrø klækkeligt, da man ønsker at sikre en tilstrækkelig stor Avl af denne vigtige Frøart til at dække Forbruget. Mulighederne for Udligning af manglende Mængder fra Fastlandet er jo højst tvivlsomme.

For *Industriplanterne* er der Tilbagegang undtagen for Spindhør, som i Aar naaede det største Areal under Krigen, men dermed synes det ogsaa at være forbi med Ekspansionen for denne Plante foreløbig. Der er sikret Dyrkerne Afsætning for Avlen til den stipulerede Afregning, men Vilkaarene for Spindhør dyrkningen ad Aare er et aabent Spørgsmaal. Som Forholdene ligger med en ret stor Bomulds- og Uldimport samt Importmuligheder for Hørfrø synes det navnlig at være Blaar- og Frøpriserne, der er i Farezonen, medens Afsætningen af Skættehørrer bedre vil kunne sikres, bl. a. har Tekstilfabrikkerne udtalet Villighed til at interessere sig for et begrænset Kvantum Skættehør, f. Eks. ca. $\frac{1}{3}$ af det nuværende Kvantum. I vort Naboland, Sverige, fører man en ret konsolideret Hør dyrkningspolitik; Hørrer betragtes som et nationalt Raastof, og man skulde i og for sig synes, at Erfaringerne nu under Krigen og en usikker Fremtid foran kunde motivere en lignende Politik her i Landet. Der er i Industrien investeret ret store Kapitaler, ialt vel ca. 16 Mill. Kr., men Anlægene er godt nedskrevet, saa Dyrkerne er sikrede mod Efterregninger, og der er altsaa Basis for ædruelige Overvejelser angaaende Fremtiden. Det kan med nogen Berettigelse siges, at Hør dyrkerne, der gennemgaaende har haft en Række gode Aar, bør sikre Høravlens, til For-

holdene for Hør dyrkningen afklares, og der vil antagelig ogsaa vise sig Villighed hertil. Problemet er maaske mere, hvor meget Hør, der skal dyrkes. En væsentlig Vanskelighed for denne Avl er manglende Spindingskapacitet, en Vanskelighed det ikke synes muligt at afhjælpe foreløbig, da Maskiner ikke kan faas, og Tekstilfabrikkerne har faaet travlt med at oparbejde Uld og Bomuld.

Oliehørren og Hampen maa man antage gaar ud af Sagaen med 1945. Hampen var praktisk taget færdig allerede med 1944, og med Tilførselsmuligheder for Høfrø kan Oliehørren næppe bestaa. Sennepsarealerne maa antages at kunne bevare et Omfang i hvert Fald som før Krigen.

Høstudbytte og Foderforsyning.

Det totale Resultat af Høsten i Aar holdt sig nogenlunde paa Gennemsnittet for de to forudgaaende 5-Aars Perioder og blev lidt bedre end Aaret før, som det fremgaar af følgende Oversigt, som sædvanligt opstillet efter „Statistiske Efterretninger“.

	Mill. hkg				Mill. Afgrødeenheder			
	1945	1944	1934- 1938	1939- 1943	1945	1944	1934- 1938	1939- 1943
Hvede	2,8	2,8	3,8	2,0	2,8	2,8	3,8	2,0
Rug	3,2	4,1	2,6	3,5	3,2	4,1	2,6	3,5
Vaarsæd	30,0	30,2	29,2	29,1	27,7	27,8	26,8	26,8
Korn ialt	36,0	37,1	35,6	34,6	33,7	34,7	33,2	32,3
Kartofler	16,2	14,1	13,5	15,0	3,7	3,3	3,2	3,4
Foderroer	201,2	179,8	—	—	23,5	20,8	25,0	26,9
Fabriksroer	12,7	12,7	—	16,1	3,0	3,0	2,8	3,8
Hø	19,8	21,2	19,7	14,0	7,9	8,5	7,9	5,6
Ialt Korn + Rodfrugter					71,8	70,3	72,1	72,0
Minus Brødkorn og Fabriksroer					62,8	60,4	62,9	62,7

Kornhøsten synes i Aar mange Steder at have skuffet i den Forstand, at den lovede mere, end den holdt, men det samlede Resultat ses at være tilfredsstillende, og naar man tager den tidligere omtalte Arealtilbagegang i Betragtning med en Minusvirkning paa 0,7 Mill. hkg i Forhold til i Fjor og 1,6 Mill. hkg i Forhold til før Krigen, er Resultatet endda særdeles tilfredsstillende. Brødkornsforsyningen er gaaet ned til 6 Mill. hkg mod

6,9 Mill. hkg i Fjor, men den maa antages alligevel at være saa rigelig, at Brødet er sikret, da Hveden har givet det samme som i Fjor, og Tilbagegangen kun falder paa Rugen, hvoraf der har været forholdsvis rigeligt de senere Aar.

Det synes som om, at Foderstofhandelen bedømmer Høsten lavere end Statistikken; paa hvilket Grundlag vides ikke. Det er naturligvis muligt, at Korn-Kvaliteten i Aar er ringere end i Fjor som Følge af den vanskelige Høst, hvad der begrænser Udbudet af Handelskorn, men desuden har det stærke Fald i Frihandelsprisen for Korn fra i Foraaret antagelig gjort Korn-sælgerne tilbageholdende. Man indstiller sig maaske paa selv at nyttiggøre Kornet i Husdyrproduktionen fremfor at sælge det. Det ses da ogsaa af Beretningerne om Kornhandelen, at Omsætningen er ringe, og det giver altid Handelen det Indtryk, at Forsyningerne er knappe.

Kartoffeludbyttet er forøget med ca. 14 pCt. fra i Fjor, men da Arealet er forøget, er Høstudbyttet pr. ha kun forøget fra det meget lave Tal paa 144 hkg i Fjor til 150 hkg i Aar mod 171 hkg før Krigen. Selv om det statistiske Billede af Kartoffelforsyningen altsaa er kendeligt forbedret fra i Fjor, maa man alligevel følge Kartoffelsituationen med Opmærksomhed, og prismæssige Indgreb hører til det forudseelige. Dels var Kartofflerne angrebet en Del af Skimmel, hvad der giver et stort Svind, dels har der fundet en Del Eksport af Kartoffler Sted, og da der ikke er blevet færre Munde at mætte herhjemme, ligesom Forsyningerne med Fødevarer ikke har bedret sig, er Kartoffelens Betydning for vor Folkeforsørgelse ikke blevet formindsket.

Sukkerroeuudbyttet er nogenlunde det samme som i Fjor trods en Indskrænkning i Arealet paa 9 pCt., men Hektarudbyttet er i Aar ogsaa 332 hkg mod 290 hkg i Fjor. Da Sukker formentlig ogsaa i Aar skal anvendes som Eksportartikel, maa man haabe, at Sukkerudbyttet er nogenlunde uforandret, saa Rationerne i hvert Fald kan opretholdes.

Udbyttet af Foderroer er ca. 11 pCt. bedre end i Fjor, men dog en Del mindre end Gennemsnittene for de to anførte 5-Aars Perioder, dog skyldes noget af Nedgangen den Tilbagegang i Arealet paa ca. 4 pCt., som har fundet Sted under Krigen. Op-

gør man Foderhøsten, faas følgende Resultat i Mill. Afgrødeenheder:

	Korn	Foderroer	Hø	Ialt
1945 ÷ 1944	÷ 0,7	+ 2,7	÷ 0,6	+ 1,4
1945 ÷ 1939/43	+ 1,4	÷ 3,4	+ 2,3	+ 0,3

Den større Kartoffelhøst er ladet ude af Betragtning, da en betydelig Del af den formentlig gaar til Eksport; ligeledes er Sukkerroeaffaldet ikke medregnet, men det har den samme Størrelse som i Fjor. Forsyningen med Vinterfoder er altsaa noget bedre end i Fjor, og det maa desuden tages i Betragtning, at Høforsyningen nærmest er bedre trods den statistiske Tilbagegang i Høstudbyttet, fordi den rigelige Sommer- og Efteraarsgræsning sparede paa Høbeholdningerne, som i daarlige Græsaar maa holde for. Men da Fremgangen især findes i Foderroerne, og da Roetoppen kun gav et maadeligt Overskud til Ensileringen, vil der være et paatrængende Behov for Protein for at udnytte Foderenhedernes Kalorieindhold, og det maa derfor haabes, at de 1,6 Mill. hkg Oliekager, vi har faaet tildelt, maa fremkomme saa betids, at de kan nyttiggøres i Vinterfoderet.

Husdyrhold og Husdyrproduktion.

Husdyrbestandens Udvikling i Aarets Løb vil fremgaa af følgende Tal:

Husdyrbestandens efter Statistisk Departements Tællinger.

	Juli 1939	Juli 1944	Juli 1945	1945÷1944
Heste	594 000	609 000	613 000	+ 4 000
Heraf Føl	54 300	75 000	73 000	+ 2 000
Kvæg ialt	3 326 300	3 188 000	3 231 000	+ 43 000
Heraf Malkekøer	1 642 200	1 556 000	1 582 000	+ 26 000
„ Kalve	864 000	844 000	850 000	+ 6 000
Svin ialt*)	3 182 400	2 084 000	1 658 000	÷426 000
Heraf Søer	396 700	206 000	204 000	÷ 2 000
Faar	147 000	205 000	215 000	+ 10 000
Høns**)	33 297 000	16 836 000	16 336 000	÷500 000
Kaniner	—	650 000	365 000	÷285 000

*) 7. April 1 621 000 Svin, heraf 160 000 Søer

26. Maj 1 560 000 „ „ 167 000 „

17. Novbr. 1 883 000 „ „ 209 000 „

**) Kyllinger Juli 1944: 9 605 000, Juli 1945: 8 496 000, Tilbagegang 1 109 000.

Hestebestanden er nogenlunde uforandret og ikke væsentlig større end før Krigen, men Tillægget fortsætter i uforandret Tempo, hvilket ses af Føltallet og af, at der i Aar er bedækket 125 700 Hopper mod 120 400 i Fjor; viser der sig derfor ikke Eksportmuligheder, maa Antallet ad Aare vise Opgang. Paa Grundlag af Kraftfordelingen kan man fastslaa Hestean-tallet i Byerne. Det er steget fra 24 000 i 1943 til 30 000 i 1944 og 32 000 i 1945 mod en Bestand paa 18 000 i 1933. Under Krigen er Byhestene altsaa forøget med ca. 15 000, et ikke særlig stort Tal, naar Transportvanskelighederne tages i Be-tragtning, men selv om Generatorkørslen har været dyr, har Hestekørsel ofte været endnu dyrere, og man maa forudse, at Byhesteholdet hurtigt reduceres, efterhaanden som Bilerne kom-mer i Gang igen.

Kvægholdet er fortsat blevet udvidet omend i et langsom-mere Tempo end i Fjor, men Bestanden var i Sommer kun 3 pCt. mindre end før Krigen, hvilket maa siges at være et respektabelt Resultat efter 6 Aars Krig og Afspærring. Til Gengæld har Svin og Høns maattet tage Reduktionerne, selv om det i Fjor var Roehøsten, der svigtede, og ikke Korn-høsten. *Svinebestanden* naaede sit Lavmaal i Maj, men allerede fra April var Sobestanden i Udvikling, som har fortsat rask siden, saaledes at man i November havde forøget Soantallet til 209 000 eller med $\frac{1}{3}$ i Forhold til Lavpunktet i April. *Hønsbe-standen* er gaaet tilbage, hvilket skyldes en mærkbar Ned-gang i Tillægget. Det er antagelig baade Kornsituationen og Brændselsmangelen til Kyllingemødre og Rugemaskiner, der har gjort sig gældende. *Faarebestanden* er gaaet lidt op, hvad der vel næppe er andet end et forbigaaende Fænomen, men man kan paa den anden Side ikke forudse Virkningen af, at Afleveringstvungen for Uld er ophævet, selv om Uldprisen er blevet klækkeligt nedsat. Endelig er *Kaninantallet* gaaet vold-somt tilbage, og Bestanden er vist næppe $\frac{1}{3}$ af, hvad den var, da den var paa Højdepunktet. Man har ophævet Maksimal-prisen paa Kaninkød — men ikke paa Kaninskind. Det er dog tvivlsomt, om det vil kunne stimulere denne Produktion, som her i Landet afgjort har haft Karakteren af en Nødhjælp.

Resultatet af den i 1944 foretagne Tælling af Kvægets Raceforhold blev offentliggjort i 1945. Det viser sig, at der siden 1933 er foregaaet en betydelig Forskydning, som navnlig er karakteriseret ved en stærk Udbredelse af det røde Kvæg i Jylland, hvor det nu udgør 53 pCt. af Bestanden mod 33 pCt. i 1933. Det jydsk Kvæg er dog kun gaaet tilbage fra 33 pCt. til 28 pCt. Af hele Landets Kobestand var Tallene for Køer i 1944 og 1933: Rødt Kvæg 68 mod 55 pCt., Jydsk Kvæg 18 mod 22 pCt., Korthorn 8,2 mod 12,2 pCt., Hollandsk 1,0 mod 0,6, Jersey 1,5 mod 0,5. Denne Udvikling skyldes vel delvis Tuberkulosebekæmpelsen, hvor R. D. M. har ligget klart foran, men desuden en Bevægelse bort fra Kødet over til Mælken og Smørret, saaledes som Nedgangen i Korthorn og den stærke Udvidelse af Jerseykvæget antyder, og det er vel tænkeligt, at denne Bevægelse i de kommende Aar yderligere kan tage Fart, saaledes som Markedsforholdene tegner sig efter Krigens Udfald.

Husdyrproduktionen har i Aar, som det fremgaar af efterfølgende Tal, ligget lavere end Aaret før, hvilket udelukkende skyldes den stærke Nedgang i Flæskeproduktionen, medens Mælk og Æg er steget lidt, og Kød er omtrent uforandret. Stigningen i Mælkeproduktionen falder udelukkende paa Sommerhalvaaret, hvor den gjorde sig gældende allerede i April, for Januar—Marts var Produktionen i 1945 707 Mill. kg mod 693 Mill. kg Aaret før, og for April—September var de tilsvarende Tal 2323 og 2160 Mill. kg, et Udtryk for den gode Sommergræsning.

Husdyrproduktionen, maanedligt Indeks for 9 Maaneder (Stat. Depart.).

Indeks for 1935 = 100.	Mælk		Smør		Flæsk	
	Mill. kg	Indeks	Mill. kg	Indeks	Mill. kg	Indeks
Jan.—Okt. 1939	—	102	—	—	—	98
" " 1944	316	80	11,1	77	15	60
" " 1945	336	84	11,3	78	11,4	45
	Æg		Kød		Samlet Indeks	
	Mill. kg	Indeks	Mill. kg	Indeks		
Jan.—Okt. 1939	—	—	—	—	102	
" " 1944	3,5	50	10,2	88	70	
" " 1945	4,1	58	10,0	85	67	

Produktionens Udsigter for den kommende Tid er nøje afhængig af Tilførselsmulighederne for Foderstoffer, og da disse ikke synes at være alt for lyse og ikke at kunne forbedres før efter Høsten 1946, er der dermed sat snævre Grænser for en Produktionsudvidelse. Mælkeproduktionen skulde dog kunne holdes paa et højere Niveau end Aaret før, især hvis de os lovede Oliekager kommer i rette Tid, og denne Tilførsel af 1,6 Mill. hkg vil tillige forbedre Forholdene for Svineproduktionen. Denne vil desuden i Betragtning af den gode Høst gaa en Del frem, men der er ingen Basis for en Udvidelse af Tillægget ud over det nuværende Niveau, hvis ikke Korntilførsler kan sikres. Det synes, som om man har dette paa Fornemmelser, thi Svineholdet viste en lille Tilbagegang fra Tællingen i Oktober til Tællingen i November. Nedsættelsen i Flæskeprisen og eventuelle yderligere Prisreduktioner pr. Oktober 1946 lægger utvivlsomt ogsaa en Dæmper paa Foretagsomheden. Endelig maa Æggproduktionen gaa tilbage, da Bestanden af Høns er reduceret.

Prisudviklingen.

Priserne har i Aarets Løb haft et noget varierende Forløb. De fleste Hjemmepriser har staaet fast paa Maksimalpriserne, som ikke er stort ændrede, enkelte Priser har dog bevæget sig en Del og oftest i nedadgaaende Retning. Saaledes har Levekvæg givet noget efter i Pris vel under Indtryk af den nedsatte Smørpris. Hestepriserne er faldet betydeligt, men holder sig dog omkring et Par Tusinde Kroner for gode Heste. Griseprisen har været paavirket af den stærke Reduktion i Svinetallet og har en Tid ligget højt for derefter igen at give noget efter. Kartoffelprisen er faldet i Sammenligning med i Fjor, men er i Efteraaret efter en Tid at have ligget omkring 12—14 Kr. atter steget til 14—16 Kr. for Spisekartofler. Denne Stigning har flere Aarsager. Kartofflerne var som alt omtalt mange Steder stærkt angrebet af Skimmel, hvad der formindsker den salgbare Vare stærkt, men endvidere sælges der en Del Kartoffler til Eksport. Man har i Aar oplevet, at den sjællandske Kartoffelnotering har ligget under den jyske; det skyldes antagelig, at Kartoffelarealet ogsaa paa Sjælland blev udvidet betydeligt,

hvad der trykker Prisen paa Københavnsmarkedet, men samtidig har Eksportopkøbene især fundet Sted i Jylland. Frøpriserne er gennemgaaende uændrede fra i Fjor undtagen Kløverfrøprisen, som har maattet forhøjes kendeligt, og naar Nedgangen i Eksportpriserne paa Smør og Flæsk medregnes, bliver det samlede Resultat, at Driftsbureauets Prisindeks for Oktober ligger paa 230 mod 247 i Fjor, naar 1909—14 er lig 100, eller en Nedgang paa ca. 7 pCt. Nedgangen er praktisk taget lige stor paa Husdyrprodukter og Planteavlsprodukter. Den saakaldte Frihandelskornpris har i Aarets Løb svinget en Del efter Produktions- og Tilførselsudsigter; den var i Foraaret højt oppe, men faldt i Sommerens Løb en Del for derefter igen at stige, vel som Følge af, at Tilførselsmulighederne udefra er minimale. Prisen var ved Aarets Udgang 43—44 Kr. mod ca. 60 Kr. i Foraaret og ca. 40 Kr. efter Høst.

De dansk-engliske Prisforhandlinger.

Det interessante og betydningsfulde, der skete i Aarets Løb paa Prisomraadet, kom imidlertid ikke fra Hjemmemarkedet. Det var de dansk-engliske Prisforhandlinger og Prisaftaler. At disse virkede som en stor Skuffelse er mildt udtrykt. Forhandlingerne blev indledet umiddelbart efter Befrielsen ved, at en dansk Delegation paa sædvanlig Maade tog til England, hvor den straks blev stillet over for Kravet om betydelige Prisreduktioner i Forhold til de hidtil gældende Eksportpriser. Da man fra dansk Side ikke ønskede at give saa meget efter som forlangt, men at prøve alle Muligheder, gik der desværre Følelse i Sagen herhjemmefra, og man oplevede det mærkværdige, at de danske Landborepræsentanter i Delegationen ikke fik nogen Støtte i vor egen offentlige Mening. Og det var mærkværdigt, for alle Nationens Medlemmer maa have en direkte Interesse i, at vi faar de bedst mulige Priser for vore Varer. Det maa gælde i Almindelighed, men i Særdeleshed i den Situation, hvori vi befinder os. Vi har ikke meget at rutte med, og i Handel gælder nu engang kun Realiteter og ikke Følelser.

Da Forhandlingerne syntes at gaa i Haardknude, tog Udenrigsministeren Initiativet til deres omgaaende Afslutning, hvilket i alt væsentligt skete paa det af England dikterede Grundlag. Der skulde finde en periodevis Aftrapning af Landbrugspriserne Sted, som ved Udgangen af 1946 skulde bringe os ned paa det Prisniveau, som England fandt rimeligt. Da denne gradvise Aftrapning af Priserne eller Afvænningskur maatte anses for højst skadelig for hele Produktionen, blev Resultatet, at Regeringen garanterede Prisen for Smør og Bacon indtil Oktober 1946, hvilket er 4,05 Kr. pr. kg Smør mod tidligere 4,45 Kr., og 2,59 Kr. pr. kg Bacon mod 2,72 Kr. og 2,88 Kr. pr. kg for lette og tunge Svin. 20

Der kan naturligvis intet siges om, hvorledes Priserne i 1946 vil udvikle sig, og om vi virkelig skal ned paa de af England fastsatte Priser, der ikke synes at have anden Forbindelse med Virkeligheden, end at de er i Overensstemmelse med de Priser, England betaler sine Dominions for samme Varer, som vi leverer. Men disse Priser er ikke betingede af Produktionsomkostningerne, de rummer en betydelig Støtte til Moderlandet paa den Maade, at Dominionsregeringerne yder deres Landmænd Tilskud, en Situation, som man næppe kan antage, vil blive særlig langvarig.

Der foreligger indtil nu ingen Oplysninger om de Priser, Landmændene i Dominions modtager for Smør og Flæsk, men af de engelske Landbrugsblade kan man danne sig et Skøn over de Priser, som de engelske Landmænd modtager. Regner man med en Kurs paa 19,34 Kr. for Pundet, er Maksimalprisen for Hvede og Rug 27 Kr. pr. hkg plus 190 Kr. pr. ha eller i Gennemsnit ca. 35 Kr. pr. hkg; for Foderkorn af Byg og Havre er Prisen ca. 28 Kr., men højere for Korn til Bryggerier og Føde; Kartoffelprisen er 12—13 Kr. pr. hkg; Køer og Kvier koster 1,80 Kr. pr. kg slagtet Vægt, Bacon 2,80 Kr. pr. kg slagtet Vægt; Æg for Tiden ca. 5 Kr. Snesen, og Sødmealk i Vinterhalvaaret 48—52 Øre pr. l, om Sommeren ca. 28

Øre. Fabriksmælk koster dog kun godt det halve, men da langt den meste Mælk er Konsummælk, er dette uden større Betydning.

Det vil altsaa sige, at de engelske Landmænds Priser er fuldt paa Højde med Priserne her i Landet, og det virker derfor mærkeligt, at Englænderne venter, at vi skal kunne levere vore Varer saa meget billigere, som de fastsatte Prisreduktioner antyder, og hvorefter vi skal ende med Priser ca. 30 pCt. over Førkrigspriserne.

Motiverne for den engelske Prispolitik er dog klare nok. Man har under Krigen støttet Forbrugerne med store Tilskud til Fødevarerpriserne, og man har betalt Landmændene de gode Priser for at bringe Produktionen saa højt op som muligt, og nu vil man bringe Importpriserne i Overensstemmelse med Forbrugerpriseniveauet, saa Tilskudet kan bortfalde og Fødevarerpriserne i det hele taget nedbringes.

Englands Landbrugspolitik.

Man kommer hermed ind paa Betragtninger over Englands Landbrugspolitik og Levnedsmiddelpolitik, som berører os saa direkte. Det er ganske øjensynligt, at der paa disse Omraader er sket en voldsom Radikalisering i den engelske Opfattelse, men hvor holdbar den vil vise sig at være, er et andet Spørgsmaal. Det betydningsfulde er her, at Labour staar bag denne Politik, der gaar ind for eksklusiv Beskyttelse af det engelske Landbrug, og at de Konservative vel nærmest er de mere moderate. Traditionen i engelsk Landbrugspolitik har i det sidste hundrede Aar været, at alle Forsøg paa Landbrugsbeskyttelse er blevet afvist af Forbrugerne og Industriinteresserne, indtil Krisen i Trediverne gjorde en Ende paa denne Indstilling. Men der viste sig nu det interessante, at Labour optog en meget mere konsekvent og radikal Landbrugspolitik end de Konservative, for hvem Eksportinteresserne stadig var afgørende, og denne Politik synes nu at staa foran sin Virkeliggørelse. Man vil sikre den engelske Landmand bestemte Priser i Overensstemmelse

med Produktionsomkostningerne, og man vil derefter saldere Levnedsmiddelforsyningen med Indførselen. Det vil altsaa sige, at man mener at kunne vælte hele Byrden med Produktionens Tilpasning over paa Eksportlandene, men det kan man naturligvis ikke opnaa ganske gratis. Det var den samme utiltalende Fremgangsmaade forskellige Lande fandt paa i Tyverne, og som i Trediverne udvikledes til Fuldkommenhed, men sletter man Navnene og læser de sidste tyve Aars Landbrugsprogrammer, vil man forøvrigt ikke være i Stand til at henføre nogen af dem til bestemte Adresser; de er alle ens. Dette viser, at der ikke er flere Maader at gennemføre Planøkonomi paa. Den bliver sig selv lig, uanset om den optræder i demokratisk eller totalitær Forklædning. Ja, man har i det engelske Program endda faaet en særlig planøkonomisk Detalje med; man vil føre Tilsyn med Gaardsdriften. Landmændene skal have retfærdige Priser for deres Produkter, men er saa til Gengæld forpligtede til at udnytte Jorden godt, hvilket skal paases af Udvalg nedsat i hvert Amt.

Det vil føre for vidt at gaa ind paa Enkelthederne i det engelske Landbrugsprogram, som bl. a. har været omtalt af Statskonsulent *P. A. Moltesen* i Landbrugsraadets Meddelelser, men det synes at skulle fastlægges paa længere Sigt, og dets Formaal er naturligvis at bringe den engelske Landbrugsproduktion saa højt op som muligt, og dette skal naas dels igennem Prispolitikken, dels igennem en omfattende Rationalisering af Produktionen. Det fremhæves, at det kun er den effektive Produktion, der skal støttes, men hvad er effektiv Produktion, naar Produktionsomkostningerne skal være Kriteriet for Prisfastsættelsen.

Baggrunden for denne Politik er klar nok. England har nu for anden Gang i 30 Aar været paa Sultens Grænse, og man vil derfor gøre sig mere uafhængig af Tilførsler ved at holde Ydeevnen af Landets Jord saa høj som muligt. Men dernæst er Englands økonomiske Stilling ble-

vet saa forringet, at man maa søge med alle Midler at forbedre Handelsbalancen. Underskudet paa Handelsbalancen var sidst i Trediverne 8—9 Milliarder Kroner aarligt, hvilket nogenlunde svarede til Indførselsværdien af Fødevarer, og da England nu er saaledes stillet, at Indførselsoverskudet maa bringes ud af Verden, vil man gaa den Vej at søge at begrænse Indførselen, da man aabenbart ikke har Tiltro til, at Eksporten kan forøges saa stærkt, at dette kan klare Sagen, og denne Begrænsning kan bl. a. gennemføres paa de Fødevarer, som man selv kan producere.

Under Krigen er Selvforsyningsprocenten med Fødevarer, efter hvad der er anført, blevet forhøjet fra ca. 38 pCt. til ca. 70 pCt. Der skal dog ikke lægges for megen Vægt paa denne Stigning, fordi Forbruget er blevet begrænset og lagt om fra Husdyrprodukter til Planteprodukter som Brød, Gryn, Kartoffler og Grønsager, og naar den engelske Husmoder faar Mulighed derfor, vil hun igen købe mere Smør, Flæsk, Kød og Æg. Det ser nu ud til, at England ikke selv vil optage Konkurrencen om Smørproduktionen, men overlade denne til Eksportlandene. Man vil koncentrere sig om Mælke-, Kød-, Flæske- og Ægproduktionen samt Produktionen af Brødkorn og Grønsager, og hvor højt Hjemmeproduktionen kan naa op af disse Produkter, vil afhænge af Priserne.

Der foreligger her den Mulighed, at man kan lade Importpriserne bære en Del af Prisforhøjelsen til de engelske Landmænd, en Tanke, som man var inde paa med Flæskepriserne sidst i Trediverne. Denne Fremgangsmaade synes man at lægge op til, idet Levnedsmiddelimporten anføres at skulle gennemføres af Statsorganer, som bliver i Stand til at udligne og regulere Tilførsler. Men man kommer i denne Politik tilsyneladende let i Modstrid med sig selv. Det er et forlængst proklameret Programpunkt, at efter Krigen skal det engelske Fødevareforbrug af beskyttende Fødemidler, hvilket er Husdyrprodukter, Grønsager og Frugt, forøges stærkt hos

Folkets brede Masser, og det kan kun opnaas ved, enten at Lønnen stiger, eller Priserne nedsættes, eller noget af begge Dele. Da man nu vil undgaa Lønforhøjelser, og da de engelske Landmænd ikke vil kunne forøge Produktionen stærkt undtagen til relativt høje Priser, maa man vente, at Eksportlandene skal kunne producere saa billigt, at de kan bære hele Prisreduktionen. Dette kommer som fremhævet til Udtryk allerede i de Priser, England har tiltænkt os, men man vil naturligvis her blive stærkt skuffet. Selv om f. Eks. vi i hvert Fald foreløbig er stærkt afhængige af det engelske Marked, vil vi med relativt lave Priser ikke kunne forøge Produktionen væsentligt. England kan maaske synes, at det indtager en saadan Magtstilling over for os, at det kan diktere os de Priser, vi skal have, men hvis det er Tilfældet, og saa længe det er Tilfældet, faar det heller ikke større Produktion, end vi kan gennemføre til disse Priser. Og det samme bliver Tilfældet med de andre Eksportlande, Dominions iberegnet.

At det engelske Landbrugsprogram er blevet modtaget med almindelig Tilslutning fra det engelske Landbrug behøver næppe at tilføjes; det tilsikres en betrygget Tilværelse bag garanterede Priser. At Produktionen under et saadant System kan forøges ud over Førkrigniveauet er utvivlsomt, men hvor meget vil afhænge af Rationaliseringen, thi man mangler een Forudsætning for en hurtig og stor Produktionsforøgelse, nemlig Landmænd. Under Krigen har der været mobiliseret megen Arbejdskraft, som vil bortfalde, bl. a. Krigsfangerne, og skal den engelske Landarbejderstand forøges betydeligt, maa Lønningerne forøges, hvad der igen paavirker Priserne; det er der som her.

Den engelske Præferencepolitik.

Ved Siden af den engelske Landbrugspolitik, bliver det et Problem for os, i hvilken Udstrækning den engelske Præferencepolitik over for Dominions, som i Trediveerne

skadede os en Del, vil blive ført videre. Der synes i England at bestaa en afgjort Modvilje imod at forlade denne Politik, men der kan ikke siges noget om, hvorvidt denne Modvilje er økonomisk bestemt — om den har sit Udgangspunkt i storpolitiske Forudsætninger eller eventuelt bundet i Taknemmelighed for Dominions Bidrag til Krigsførelsen. Motiveringer for Præferencepolitikken Indførelse i sin Tid var vel dels at svejse Imperiet stærkere sammen, dels at støtte Englands store Tilgodehaverer i Kolonilandene, samt et Forsøg paa at konsolidere den engelske Industrieksport. Men nu har Stillingen ændret sig; nu er det Dominions, der har Penge til gode i Moderlandet, og skal disse betales, maa England have en Overskudseksport, hvor det før havde en Overskudsimport. Det er dog iøjnefaldende, at skal England forøge sin Eksport i Almindelighed, maa det ogsaa importere, og det bliver Vilkaaret f. Eks. i Samhandelen med os, at kun Import skaber Eksport, og England kan derfor ikke gaa længere i sine Præferencer til Dominions, end der er til Fordel for dets Eksport. Derfor kan man ikke antage, at Præferencepolitikken i det lange Løb kan komme os synderligt til Skade. Forøvrigt ser man, at U. S. A. lægger et yderst haardt Pres paa England for at faa det til at opgive eller dog slække Præferencepolitikken. U. S. A. er interesseret i at aabne Markeder for sin Industrieksport.

Andre Landbrugsmarkeder.

Det er en Selvfølge, at der i den nærmeste Tid vil blive udfoldet alle tænkelige Anstrengelser for at aabne Eksportmuligheder for vor Landbrugsproduktion uden for England, hvad der er af saa meget større Betydning som det tyske Marked, i hvert Fald foreløbig, er sat ud af Spillet. Det indses dog let, at Opgaven er vanskelig, fordi Verdens Hovedmarked for forædlede Landbrugsvarer indtil Krigsudbrudet var i Vesteuropa, og fordi de Lande uden for Europa, der har Købeevne for Kvalitetsvarer

som vore, selv er Eksportører. De Lande i Vesteuropa, vi kaldte vore sekundære Markeder, aftog i Trediverne kun ca. 5 pCt. af vor Landbrugsekspert, og det er ikke sandsynligt, at dette vil blive ændret væsentligt. Det er Lande, der har en højt udviklet Forædlingsproduktion, som vi selv har det; de er haardt medtaget af Krigen, og de er forøvrigt stærkt afhængige af Sterling. De vil gøre alt, hvad de formaar for igen hurtigst muligt at opbygge deres Landbrugsproduktion med den haarde Lære, Krigen har givet dem.

Naar dette er saaledes, vender man uvilkaarligt Opmærksomheden mod de to store Lande i Øst og Vest, mod Rusland og U. S. A. Det ser ud til, at en Række østeuropæiske Landbrugslande i Fremtiden dels direkte er optaget i, dels orienterer sig imod Ruslands Økonomi, og dette Forhold i sig selv betyder en Del, fordi disse Lande derved næppe kommer til at optræde som Konkurrenter paa de vesteuropæiske Markeder. Men desuden er Rusland de store Muligheders Land. Det er kun smaa Variationer, der skal til i Levestandarden, for at den samlede Virkning i en Befolkning paa 180 Mill. løber op i uhyre Tal; saaledes vil blot en Stigning i Smørforbruget paa 1 kg pr. Indbygger betyde det samme som hele vor Smørproduktion, eller 2 kg Flæsk hele vor Flæskeproduktion. Der er naturligvis hermed intet sagt om de Forventninger, vi kan gøre os paa disse to nævnte Omraader, men vi er saa smaa, og Rusland er saa stort, at selv smaa Ændringer og Forbedringer i dets Produktionsforhold og dets Folks Levestandard kan aabne os Muligheder paa adskillige Omraader, som Salg af Tillægsdyr, Frø og eventuelt Færdigvarer.

Man maa dog erindre sig, at Rusland er et uhyre Landbrugsland, og at dets Landbrug er i stærk Udvikling med store Muligheder, ligesom det har foretrukket i saa høj Grad som muligt at være sig selv nok, at udvikle sig ved egen Kraft.

Efter Befrielsen blev der fra forskellige velvillige Ame-

rikanere stillet os store Eksportmuligheder for Landbrugsvarer i Udsigt til U. S. A. Desværre bundede disse Udtalelser antagelig mere netop i Velvilje end i Realiteter, thi U. S. A. har i 20 Aar kæmpet med et vanskeligt Landbrugsproblem, som har sin Oprindelse i tabte europæiske Markeder, og det er ikke tænkeligt, at Krigen paa een Gang har slaaet en Streg over alt dette. Endvidere er det ikke sikkert, at de amerikanske Landbrugspriser for Tiden er særlig tillokkende for os. Efter de Priser, Landmændene i Minnesota i 1944 modtog, kostede Smør 5,40 Kr., Kød 1,45 Kr., Flæsk 1,85 og Æg 1,96 Kr., alt pr. kg, samtidig kostede Foderkorn 17—20 Kr. pr. hkg og Hørfrømel ca. 27 Kr. pr. hkg. Efter disse Priser synes Smør at have Interesse som Eksportartikel, hvad det altid har haft, hvis ikke Tolden var saa høj, som den er. Og man maa stille sig tvivlende over for, om de politisk stærke Landbointeresser vil tillade en større Smørimport, hvis den prismæssigt var mulig. Tilbage bliver Muligheder for Eksport af gode Ostersorter, Frø og eventuelt finere Konserves, alt i alt kun mindre Artikler i Forhold til vor store Produktion af Færdigvarer.

Man kan maaske til disse Bemærkninger sige, at de er Udtryk for den sorteste Pessimisme, og at alle Sunde dermed synes lukkede, men det er dog ikke Tilfældet. Vi maa aabenbart ind paa en større Alsidighed i vor Fedevarebutik, eller vi *tvinges* ind paa en saadan større Alsidighed, og vi maa opsøge de smaa Muligheder for Afsætning, hvor de findes. Vi maa her som paa andre Omraader hente Styrke i, at vi er saa smaa, baade politisk og økonomisk, eller at det for os betyder noget, at mange Bække smaa gør en stor Aa. Det kan godt være, at det hele derved bliver vanskeligere, men der er dog ogsaa den Mulighed, at en større Spredning af Afsætningen i mindre eller smaa Poster kan betyde en Konsolidering, kan gøre os mere usaarbare for Konjunkturerne paa det enkelte Marked.

Konkurrencen fra Dominions.

Med eller uden Præferencepolitik skal vi møde Konkurrencen fra Dominions og andre Eksportlande paa det britiske Marked. Det ses nu, at Dominions under Krigen har udviklet deres Eksport til Moderlandet, ligeledes at U. S. A. har leveret store Partier af visse Varer; af Produkter af særlig Interesse for os drejer det sig f. Eks. om Bacon og frosset Svinekød, som er gaaet ind i store Mængder i 1944, i ca. den dobbelte Mængde af Totalindførselen i 1938—39 efter Statskonsulent *Moltesens* Indberetninger. I 1945 er imidlertid Indførselen praktisk taget halveret, hvilket er Forklaringen paa den store Interesse for dansk Bacon. Grunden til denne Halvering er Bortfaldet af *Lend-Lease-Leveringerne* og ogsaa en Indskrænkning af Svinebestanden i Canada og U. S. A. Der er givet forskellige Forklaringer paa denne Indskrænkning, bl. a. forsøgte Canada i 1943 at faa en Langtidskontrakt paa Bacon til England, men blev nedskaaret, som det hed af Hensyn til Danmark. Canada reducerede derefter sin Svinebestand i Overensstemmelse med de fremtidige Muligheder, men har fornylig stillet i Udsigt i de kommende Aar at indstille sin Flæskeeksport paa 500 Mill. lbs, og da England før Krigen importerede ialt ca. 900 Mill. lbs Bacon, er der — de samme Indførsler forudsat — en Plads aaben til andre Eksportører paa 400 Mill. lbs. Men det maa forudses, at New Zealand, som under Krigen har arbejdet videre med at udvikle sin Eksport af kølet eller frosset Bacon, ogsaa vil gøre sig gældende. Man kan derfor forudse, at der ogsaa paa Baconmarkedet vil opstaa en i hvert Fald foreløbig Trængsel. Og hvis de tidligere anførte Flæskepriser i U. S. A. er Udtryk for en rentabel Produktion, vil ogsaa dette Land melde sig som Leverandør. Om Smørproduktionen maa det antages, at den hurtigt i New Zealand og Australien kan bringes paa Fode. Kvægbesætningerne synes at være bevarede.

Der kan altsaa være det Holdepunkt i de foretagne engelske Prisfastsættelser paa vore Varer, at England be-

dømmer Situationen saaledes, at Eksportørerne trænges om at komme til at levere, og at det derfor staar stærkt prismæssigt.

Der er for faa Varer.

Dette Synspunkt maa imidlertid være et Langtids-synspunkt, bygget paa et Skøn. Foreløbig er der for faa Varer, og naar England kan tvinge sine Priser igennem, beror det udelukkende paa, at Eksportørerne af Hensyn til Fremtiden føler sig tvunget til at gaa med paa de engelske Betingelser. Paa nuværende Tidspunkt er det imidlertid ikke muligt at sige noget afgørende om Fremtiden; den er behæftet med alt for mange Usikkerhedsmomenter, og man ved derfor ikke noget om, hvor længe den nuværende Fødevareknaphed vil bestaa. Efter forrige Krig var Landbrugsproduktionen bragt paa Fode i Løbet af faa Aar, og det er tænkeligt, at det kan gaa mindst lige saa hurtigt efter denne Krig. Men bortset fra dette ved man ikke endnu noget om, hvorledes Prisniveauerne i de forskellige Lande, der er interesseret i Landbrugsekporten, vil stille sig, hvorledes Erhvervsudviklingen i disse og andre Lande vil forme sig, og endelig om der ikke kan opstaa nye Markedszoner, i Asien f. Eks. Og da alt dette er ganske usikkert, og der er for faa Varer, naar man atter til den Slutning, at der foreløbigt ikke er Motivering for store Prisnedsættelser.

Paa den anden Side maa det erkendes, at en Kontrol med Prisudviklingen efter Krigen er nødvendig. Det var de opdrevne Priser efter den forrige Krig, der blev skæbnesvangre for Landbruget ved at forcere Landbrugsproduktionen ud over Afsætningsmulighederne paa længere Sigt, og meget vil være vundet, hvis en lignende Udvikling kan undgaas efter denne Krig.

Vort Omkostningsniveau.

Efter de Prisfastsættelser, som er blevet det foreløbige Resultat af de dansk-engelske Prisforhandlinger, kan man stille det Spørgsmaal, om vort Omkostningsniveau ikke

er for højt, om det med andre Ord ikke er vore Omkostninger, der er for høje, medens Priserne rammer i Nærheden af det rigtige. At dette var Opfattelsen i England, fremgaar af de engelske Henstillinger til os om at forhøje Sterlingkursen, som fremkom i Forbindelse med Handelsforhandlingerne. Imidlertid forekommer det mærkeligt, at de engelske Priskrav paa engelske Varer ligger saa højt, som de gør. Dette tyder ikke paa, at det engelske Prisniveau skulde ligge saa meget lavere end vort, at det kunde motivere større Forskydninger i Valutakurserne. Det synes ogsaa, som om de engelske Arbejdslønninger er steget nogenlunde lige saa meget som vore, derimod er vore Pristal højere end de engelske, men dette er delvis af gammel Oprindelse.

Engrospristal, Jan.—Juni 1939 = 100 (Statistisk Aarbog):

	Danmark	Sverige	Norge	England	U. S. A.
Hele Aaret 1939 ..	107	104	106	105	66
April 1945	199	(179)	(199)	172	138

Detailpristal, Jan.—Juni 1939 = 100 (Statistisk Aarbog):

Hele Aaret 1939 ..	103	102	102	103	99
April 1945	159	144	156	132	129

Hvis nu Pristallene var et rigtigt Udtryk for de faktiske Leveomkostninger, kunde man af deres Bevægelse under Krigen slutte sig til, hvor stor den omtrentlige Forskydning i Valutakurserne i Forhold til 1939 maatte være. Efter Pristallenes Udvikling skulde Kronen være faldet over for Sterling, men man kan ikke uden videre slutte saaledes, fordi Detailpristallet i de fleste Lande skjuler store Statstilskud navnlig til Fødevarerpriserne, og dette er ogsaa Tilfældet i England, endda i særlig Grad, og man kan derfor ikke sige noget afgørende om, hvorvidt der under Krigen er sket nogen Forværring af vor Valuta i Forhold til Sterling, en Opfattelse der nærmest bestyrkes af de Angivelser, man ser af Lønstigningerne i de to Lande. Paa den anden Side ses der heller ikke at være

nogen Forbedring i vor valutariske Stilling, og det havde maaske derfor været rigtigst ikke at holde saa fast ved Kursen 19,34 paa Sterling, som var den Kurs, man naaede til, efter at Sterling faldt over for Dollars efter Krigs-udbruddet samt efter Kroneopskrivningen i 1942.

Imidlertid er det næppe opportunt for Landbruget at rejse nogen Storm om Sterlingkursen for Tiden. Det er klart, at Valutasænkning vil føre til højere Importpriser og dermed maaske sætte Gang i Lønkrav og Prisstigninger igen, og paa den anden Side har Landbruget haft 5—6 gode Aar, og det skulde derfor være i Stand til at afvente den nærmeste Fremtids Udvikling, saa meget mere som man næppe i Fremtiden vil være i Stand til at føre en Valuta- og Prispolitik uden betydelig Hensyntagen til Landbruget. For det første er vort Land for anden Gang i en Menneskealder blevet belært om vort Landbrugs fundamentale Betydning for vor Bestaaen, en Erfaring, som ingen Regering vil være i Stand til at skubbe fra sig, men for det andet er Landbrugets Produktionsforhold blevet ændrede fra Tiden før Krigen, hvad der senere skal omtales, saaledes at Landbrugsproduktionens Størrelse er blevet et meget mere nærgaaende Problem, end det nogensinde har været, og det vil betyde, at hvis man ønsker en Landbrugsproduktion af en bestemt Størrelse, maa man enten tilpasse Omkostningerne efter Priserne, eller Priserne maa tilpasses efter Omkostningerne.

Man kan ikke antage, at Omkostningsniveauet f. Eks. i Canada, New-Zealand og Australien skulde have forskudt sig væsentligt mindre end i England, og hvis det ikke er Tilfældet, skulde vor Konkurrenceevne bedømt ud fra dette Kriterium ikke være svækket, og de engelske Prisforudsigelser skulde dermed virke lige saa stærkt der som her.

Nu er det almindelige Omkostningsniveau een Ting, Landbrugets Omkostningsniveau noget andet, og Landbrugets store direkte Interesse i Sterlingkursen hænger naturligvis sammen med, foruden at man som Eksportø-

rer er interesseret i at faa flest mulige Kroner hjem for Eksporten, at Landbrugets Omkostninger er steget relativt stærkt under Krigen, og især i dens sidste Aar; det gælder fremfor alt Arbejdslønnen. Et Prisfald af noget større Omfang maa derfor indvirke ganske direkte paa Rentabiliteten, fordi Omkostningerne ikke falder.

Landbrugets økonomiske Resultat.

Landøkonomisk Driftsbureau har i Aar ændret sin Beretningsafgivelse saaledes, at den foreløbige Meddelelse om Landbrugets Driftsresultat bortfalder, men til Gengæld fremskyndes den samlede Opgørelse et Aar, og der bliver dermed Adgang til nogenlunde hurtigt efter Regnskabsaarets Afslutning at faa et Indtryk af de Forhold, der har paavirket Driftsresultatet i de forskellige Provinser og i de forskellige Brugsstørrelser.

Produktionsgrundlaget for Driftsaaret 1944—45 var omend godt dog noget ringere end Aaret før. Det samlede Afgrødeudbytte var i 1944 118 Mill. Afgrødeenheder mod 122 Mill. Aaret før, 114 Mill. i Gennemsnit for Aarene 1939—43 og 116 Mill. i Gennemsnit for Aarene 1934—38. Da Landbrugets Prisindeks efter Driftsbureauets Beregning endvidere var omtrent uændret, 245 mod 244, og da endelig Driftsomkostningerne, navnlig Arbejdsomkostningerne, steg, maatte det samlede Driftsresultat blive ringere end Aaret før.

	Bruttoudbytte Kr. pr. ha		Driftsomkostninger Kr. pr. ha		Nettoudbytte Kr. pr. ha	
	1944-45	Fremgang	1944-45	Fremgang	1944-45	Tilbagegang
Hele Landet	1266	25	1042	73	224	48
Under 10 ha	1652	33	1471	110	181	52
20—30 ha ..	1227	42	975	68	252	26
Over 100 ha	1018	÷ 3	826	51	192	54

Der er ikke mange Bemærkninger at gøre om Bevægelserne i Bruttoudbytte og Driftsomkostninger; de er nogenlunde ensartede for de forskellige Landsdele og de forskellige Brugsstørrelser. Fremgangen i Bruttoudbyttet

skyldes praktisk taget kun forøget Indkomst fra Korn og Kartofler; Husdyrprodukter har ialt givet omtrentlig det samme som Aaret før, men en Stigning for Kvæg og Fjerkræ neutraliseres af en Nedgang for Svin. Som nævnt skyldes de forøgede Driftsomkostninger overvejende Stigning i Arbejdsmkostningerne, som andrager 68 Kr. pr. ha for hele Landet; heraf falder 31 Kr. paa Folkehold og 37 Kr. paa Familiens Arbejdsudbytte samt Driftsledelse, et Forhold man naturligvis maa tage i Betragtning ved Vurdering af Slutresultatet. Andre Omkostninger er dog steget med 9 Kr. pr. ha, heraf Skatter 4 Kr., og Ejendomsskatter andrager nu 45 Kr. pr. ha mod 29 Kr. i Gennemsnit for 1916—45.

Opgørelsen af Rentabiliteten ser saaledes ud, naar Forrentningsprocenten beregnes efter:

Alle Brug	Nettoudbytte		Handelsværdi		Bogført Værdi		Investeret Kapital	
	Kr. pr. ha	Kr. pr. ha	Kr. pr. ha	Forrentningspct.	Kr. pr. ha	Forrentningspct.	Kr. pr. ha	Forrentningspct.
1944 . . .	224	4320	5,2	2521	8,9	3109	7,2	
1943 . . .	272	4104	6,6	2496	10,9	3084	8,8	
Forsk. . .	÷ 48	+ 216	÷ 1,4	+ 25	÷ 2,0	+ 25	÷ 1,6	

Der er en Stigning i Kapitalen efter alle tre Fremgangsmaader for dens Beregning, mest dog for Handelsværdien, som er steget 216 Kr. pr. ha, heraf 104 Kr. for Jord og Bygninger og 112 Kr. for Løsøret. Denne Stigning medfører en Reduktion i Forrentningsprocenten paa 0,2. Forrentningsprocenten er derefter 5,2 pCt. paa Handelsværdien og 7,2 pCt. paa Investeret Kapital, en Nedgang fra i Fjor, men alligevel et godt Resultat.

Rentabiliteten i de forskellige Landsdele.

	Sjælland	Sydlige Øer	Fyn	Jylland				Hele Landet
				Øst-	Midt-	Nord-	Vest-	
1943	8,8	10,1	7,7	7,8	8,7	8,7	8,1	8,8
1944	7,2	9,3	5,3	6,3	5,9	7,6	6,9	9,2
Tilbagegang ..	1,6	0,8	2,4	1,5	2,8	1,1	1,2	1,6
do. i pCt. . .	18	8	31	19	32	13	15	22

I foranstaaende og den følgende Tabel er der regnet med Forrentningsprocent efter Investeret Kapital. Det ses, at Tilbagegangen er størst paa Fyn og i Midtjylland, mindst paa de sydlige Øer og i Nord- og Vestjylland.

Rentabiliteten i de forskellige Brugsstørrelser.

	Under 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	Over 100 ha
Nedgang i Nettoudbytte, Kr.	77	70	26	28	46	54
Forrentningsprocent 1943 ...	5,8	9,4	9,5	9,9	10,7	10,8
" 1944 ...	4,1	7,2	8,6	8,8	8,8	8,3
Tilbagegang	1,7	2,2	0,9	1,1	1,9	2,5
do. i pCt.	29	23	9	11	18	23

Tilbagegangen er altsaa stærkest paa Fløjene, i de smaa og i de store Brug, Bøndergaardene har klaret sig relativt bedst under de givne Produktionsforhold.

Her skal endvidere anføres Bevægelsen i Forrentningsprocent efter Handelsværdi.

	Under 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	Over 100 ha
1943	4,5	7,0	7,2	7,3	7,9	7,3
1944	2,9	5,2	6,1	6,2	6,2	5,5
Tilbagegang ...	1,6	1,8	1,1	1,1	1,7	1,8
do. i pCt. ...	35	26	15	15	22	25

Den relative Nedgang er her større paa Grund af Kapitalens Stigning og den mindre Divisor. Det ses, at de smaa Brug er under Rentabilitetsgrænsen, naar Forrentningsprocenten beregnes paa Handelsværdien.

Imidlertid er Familiens Arbejdsvederlag og Driftslederlønnen forhøjet, og Bevægelsen i Familiens Arbejdsfortjeneste afsvækkes derved.

Der er uvæsentlige Ændringer i alle de smaa og mid-delstore Brug, kun i de større og store Brug er Tilbagegangen mærkbar.

Nu er dette Regnskab for 1944—45 for saa vidt Historie, som vi nu lever under betydelig ændrede Produktions-

Indtægt af gældfri Ejendom og Familiens Arbejdsfortjeneste.

	Aar	Under 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	Over 100 ha
Indtægt af gældfri Ejendom, Kr.	1943	5 306	8 443	11 691	15 338	23 444	50 231
Indtægt af gældfri Ejendom, Kr.	1944	5 239	8 210	11 785	14 995	21 581	42 984
Tilbagegang		+ 67	+ 233	÷ 94	+ 343	+ 1 863	+ 7 247
Familiens Arbejds- fortjeneste, Kr. 1943	1943	3 911	6 159	8 067	10 351	15 566	30 993
Familiens Arbejds- fortjeneste, Kr. 1944	1944	3 853	5 960	8 179	10 012	13 743	23 649
Tilbagegang		+ 58	+ 99	÷ 112	+ 339	+ 1 823	+ 7 344

vilkaar. Landbrugets Prisindeks var i Oktober i Aar ca. 7 pCt. lavere end i Fjor, men Omkostningerne laa vel nærmest højere; det gælder i hvert Fald Arbejdslønnen. Hvis man nu reducerer Bruttoudbyttet med 7 pCt. i Forhold til i Fjor eller med 90 Kr., vilde Nettoudbyttet falde til 134 Kr. pr. ha — de samme Omkostninger forudsat —, og Forrentningsprocenten paa Handelsværdien vilde falde til 3,1 pCt. mod 5,2 pCt., men Faldet maatte især ramme de smaa og mindre Brug, som det ses af følgende Tal, hvor Bruttoudbyttet i de tre Brugsstørrelser er reduceret med 7 pCt.

	Under 10 ha	20-30 ha	Over 100 ha
Nettoudbytte 1944, Kr.	181	252	192
÷ 7 pCt. af Bruttoudbyttet, Kr.	115	86	71
Anslaaet Nettoudbytte, Kr.	66	166	121
Forrentningsprocent (beregnet paa Handelsværdien)	1,1	4,0	3,4

Men det ses tillige af de foranstaaende Tal, at en Nedgang i Bruttoudbyttet paa ca. 20 pCt. helt vil udslætte Nettoudbyttet, medmindre Omkostningerne falder stærkt, og det er der ingen særlig Udsigt til, men ogsaa i dette Tilfælde vilde de mindre Brugsstørrelser blive særlig haardt ramt. Prisreduktioner som de,

der er stillet i Udsigt pr. Oktober 1946 paa Færdigvarer paa 20—30 pCt., maa derfor nødvendigvis medføre en alvorlig Krisetilstand i alle Brugsstørrelser, men navnlig i de smaa og mindre Brug. En stærkt forøget Indførsel af Foderstoffer vilde kunne afsvække Virkningen af et saadant Pristald — hvor meget vilde naturligvis afhænge af de Priser, der skulde betales for Importen, men i de fleste Brug kan Produktionen forøges en Del uden andre direkte Omkostninger end Foderstofindkøbet, og det er især Tilfældet i de mindre Brug. De Problemer, Landbruget staar over for, er nogenlunde udtrykt med disse Bemærkninger, og der skal ikke føjes yderligere Kommentarer dertil.

Økonomiske Efterkrigsproblemer. — Eengangsskatten.

I Aarets Løb har Finansministeriets Udvalg af 30. Januar 1943, ogsaa kaldet Professorudvalget, afgivet Betænkning. Hvad enten man nu synes om Udvalgets Konklusioner og Anvisninger eller ej, maa det erkendes, at der her foreligger et overordentlig interessant og betydeligt Aktstykke, hvori der paa klar og overskuelig Maade redegøres for de yderst vanskelige økonomiske, finansielle og sociale Problemer, vi staar overfor, og som skal finde deres Løsning i den nærmeste Fremtid.

Betænkningen er delt i to Dele, og medens første Del er Hovedaktstykket, er det især anden Del, der har fanget Offentlighedens Interesse, fordi der heri er udarbejdet Forslag til en Eengangsskat. Formaalet med denne er at lette Fremtidens Finanspolitik og at bidrage til Løsning af de ledige Penges Problemer ved at frigøre Staten for en Del af dens Forpligtelser over for Nationalbanken i Stedet for, at de konverteres i lange Laan.

Tilslutning til eller Modstand mod denne Skat bestemmes i det store og hele af, om man bliver ramt af Skatten eller ej; mere periferisk tages de Virkninger, Skatten maa antages at faa paa Erhvervslivet, i Betragtning. Da det

nu kun er relativt faa, der rammes af Skatten, som denne er foreslaaet af Udvalget som en Afgift paa Krigstidens Formuestigninger ud over 20 000 Kr., kan man gaa ud fra, at der i Befolkningen er et stort Flertal for Skattens Paa-ligning, og man kan naturligvis heller ikke bestride, at hvis drastiske Forholdsregler er nødvendige for at stabilisere vort Pengevæsen, maa Krigstidens Fortjenester i første Række være hjemfalden til at yde sit Bidrag.

Nu er Sagen imidlertid ikke saa lige til, da en Del af disse Fortjenester bestaar i Værdistigninger paa Produktionsmidler, herunder fast Ejendom, som ikke er likvid Formue. Dette er i fremragende Grad Tilfældet for Landbrugets Vedkommende, hvor kontant Opsparing under Krigen sikkert kun andrager relativt beskedne Beløb, og Betaling af eventuel Eengangsskat maa derfor i Landbruget oftest gennemføres ved Hjælp af en Prioritering, som Udvalget tænker sig ordnet igennem Kreditforeningerne, eller ved at Staten overtager Prioriteter i Afgiftsydernes Ejendomme. Dette er aabenbart et svagt Punkt i Betænkningen, thi med dette Forslag slaas der en rød Streg over alle de Bebrejdelser, Betæneligheder og offentlige Bekymringer vedrørende Landbrugets Overprioritering, som var saa fremtrædende i Trediverne.

Vi staar nu over for Virkningerne af et stærkt Prisfald paa Landbrugsvarer. Omkostningerne vil kun langsomt eller slet ikke gaa tilbage, og en forøget Prioritering maa derfor være at bære Ved til Baalet. Man kunde naturligvis ræsonnere som saa, at med Udsigt til en stærk Prisfaldsperiode maatte det nærmest være en Fordel at faa indrykket Statsprioriteter i en Række i Forvejen stærkt forgældede Landejendomme, thi ved denne Fremgangsmaade maatte Staten overtage en moralsk Forpligtelse til at føre en Politik, saa disse Prioriteter kunde forrentes.

Udvalget er ikke kommet ret meget ind paa Virkningerne af et Prisfald i Forbindelse med Eengangsskatten. Det hænger vel sammen med, at da Betænkningen blev

skrevet, havde ingen tænkt sig Muligheden af saa drastiske Prisreduktioner paa vore Varer som de, vi er blevet stillet overfor. Udvalget er i sine Redegørelser gaaet ud fra, at man skal bevare det nuværende Lønniveau, hvilket i alt væsentligt vil sige det nuværende Prisniveau, og da Prisniveauet er steget med 50—60 pCt. under Krigen, betyder dette en overordentlig Lettelse for alle Debitorer, hvilket bliver saa meget mere mærkbart, som Udvalget ogsaa naar til det Resultat, at Renten maa falde stærkt, maaske til omkring 3 pCt., og dermed skulde den Gældsforøgelse, Eengangsskatten medfører, let kunne bæres.

Hvad denne Lettelse vil kunne betyde, fremgaar af følgende lille Eksempel: 1000 Kr. forrentedes før Krigen med 45 Kr. eller 18 kg Smør à 2,50 Kr. pr. kg. Med en Stigning i Prisniveauet paa 50 pCt. skal Smør koste 3,75 Kr. pr. kg og Forrentning af de 1000 Kr. til en nedsat Rente af f. Eks. 3,5 pCt. koster derefter 9,4 kg Smør eller omtrent det halve maalt i Produkt. Man kan indvende, at man ingen Sikkerhed har for Stigningen i Smørprisen, ja hvor meget højere end før Krigen, den vil komme til at ligge, kan ikke siges; det maa ogsaa afhænge af Produktionens Størrelse og Omkostningernes Stigning, men at den vil komme til at ligge betydeligt højere, er givet, hvis der skal produceres Smør i større Omfang. Betænkningen opstiller størst mulig Beskæftigelse som det første Formaal for Efterkrigstidens Politik, og den konstaterer, at god Beskæftigelse i Byerhvervene ogsaa maa forudsætte højere Løn i Landbruget i Forhold til Bylønnen end før Krigen, og disse højere Lønninger og det højere Prisniveau paa Byvarer maa nødvendigvis holde Smørprisen som de andre Landbrugspriser oppe, hvordan dette saa end skal praktiseres. For øvrigt henvises til Betænkningen; interesserede Landmænd bør anskaffe den og studere den.

Landbrugsbefolkningen og Landbrugsbeskæftigelsen.

I Aarets Løb har Statistisk Departement offentliggjort det samlede Resultat af Erhvervstællingen 1940, og da det er meget interessant, skal det gengives her.

Den samlede Befolknings Fordeling efter Erhverv i 1930 og 1940.

	Antal Personer		Procentvis Stigning eller Fald	Procentvis Fordeling	
	1940	1930		1940	1930
Landbrug, Skovbrug, Fiskeri	1 065 000	1 119 000	÷ 4,8	27,7	31,5
Haandværk, Industri	1 197 000	1 017 000	+17,7	31,2	28,6
Handel og Omsætning	443 000	386 000	+14,8	11,5	10,9
Transport, Kommission	282 000	244 000	+15,6	7,3	6,9
Administration og liberale Erhverv	242 000	202 000	+19,8	6,3	5,7
Husgerning m. v.	181 000	207 000	÷12,6	4,7	5,8
Personer ude af Erhverv	397 000	330 000	+20,3	10,3	9,3
Uangivet Erhverv	37 000	46 000	÷19,6	1,0	1,3
Ialt	3 844 000	3 551 000	+ 8,3	100,0	100,0

Befolkningen er i Gennemsnit vokset med 0,83 pCt. om Aaret, men Tilvæksten falder udelukkende paa Byerhvervene. Landbrugsbefolkningen er gaaet tilbage og udgør nu kun 27,7 pCt. af den samlede Befolkning, og Pladsen som det talrigste Erhverv har maattet afgives til Haandværk og Industri. Denne Gruppe, der er et Pulterkammer, burde imidlertid splittes op i Haandværk for sig og Industri for sig, saa man heraf kunde se, hvor Beskæftigelsen skabes og i hvilket Tempo. En Frisør, en Radioreparatør eller Bilmekaniker har intet med Industri at gøre. Man bemærker, at Handel og Transport ernærer 18,8 pCt. af Befolkningen, Administration og liberale Erhverv 6,3 pCt. Kun Husgerning deler Skæbne med Landbruget og noterer en betydelig Tilbagegang, og for begge Erhverv er Tilbagegangen yderligere fortsat siden 1940.

Det fremgaar saaledes af Statistisk Departements Arbejdstællinger, at Landbrugsbeskæftigelsen under Krigen er faldet med henimod 25 000, og vi er her ved et af Tidens brændende Landbrugsproblemer: Tilgangen paa Arbejds-kraft til Landbruget og Arbejdsloønnens Stigning. Landbrugsgets Arbejdstællinger viser imidlertid, at den forholdsvis stærke Nedgang i Antallet af Medhjælpere fandt Sted i de første Krigsaar, og at det fra 1944 har været muligt at fastholde Arbejds-kraften ved Hjælp af den stærke Løn-

stigning. Man maa se saaledes paa dette Problem, at Arbejdskraften i 1944 var kommet ned paa det Antal, der er nødvendigt for at gennemføre Produktionen med dennes nuværende Organisation, og at man derfor har maattet forhøje Lønnen for at fastholde denne Norm af Arbejdskraft.

Børn, Slægtninge og fast, fremmed Arbejdskraft. — Juli.

1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
282 200	282 600	277 600	271 900	260 300	249 000	257 000

Foruden de anførte Antal er der beskæftiget et Antal løse Medhjælpere, 16—20 000, men Tællingerne viser, at det ikke er muligt at fastslaa dette Antal med nogen Grad af Sikkerhed; det svinger fra et Lavpunkt paa ca. 12 000 i Februar til et Maksimum paa ca. 50 000 under Roelugningen og noget lavere i Roeoptagningstiden, men der er aabenbart en Stab paa 15—20 000 egentlige Løsarbejdere, som hele Aaret søger Beskæftigelse ved Landbruget og ikke blot i Roesæsonerne.

Bevægelsen i den faste Medhjælp har under Krigen været saaledes:

	Børn, Slægtninge		Ugifte Medhjælpere		Gifte Medhjælpere	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
1939	61 700	46 300	110 000	45 900	15 000	8 000
1944	51 400	38 600	98 600	42 200	15 700	7 000
1945	53 900	41 400	95 100	43 000	17 200	6 900

Nedgangen fordeler sig med 12 700 Børn og Slægtninge og 17 800 ugifte Medhjælpere, desuden er der en lille Fremgang paa 1 100 gifte Medhjælpere. Det ser ud til, at man i det sidste Aar har søgt at kompensere Nedgangen i Antal ugifte Medhjælpere ved at holde flere Børn hjemme. Denne Tilbagegang er imidlertid ikke kun økonomisk betinget, den har ogsaa biologiske Aarsager. Medens der før den forrige Verdenskrig fødtes 27,7 Levendefødte pr. 1 000 Indbyggere, var Tallet sidst i Tyverne 19,4 og sidst i Trediverne 18,0, og det ejendomme-

lige er, at den relativt stærkeste Nedgang findes i Landdistrikterne, som nu nærmest ligger under Landets Gennemsnit, medens de i gamle Dage laa over. Og naturligvis, naar Landmændene indskrænker Børneantallet, vil de faa vanskeligere ved at sikre sig Arbejdskraft.

Lønstigningerne har været kraftigst i Krigens sidste Aar, som nævnt et Udtryk for at fastholde Mindstenormen af Arbejdskraft. Ligeledes viser det sig, at Lønstigningen har været kraftigst i Jylland i det sidste Aar; det er Virkningen af de store Moser og vel ogsaa af de tyske Værnemagtsarbejder, der gør sig gældende. Udtrykt i Forholdstal har Lønstigningen siden 1940 været saaledes, naar 1935 = 100.

Aarsløn:	1940/ 41	1941/ 42	1942/ 43	1943/ 44	1944/ 45	
Karle 17—20 Aar	155	177	204	243	321	
Piger over 18 Aar	128	138	154	174	225	
Sommerløn:	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Karle 17—20 Aar	153	172	198	226	298	393
Piger over 18 Aar	127	135	150	169	209	282

Karlelønnen er altsaa steget meget stærkere end Pigelønnen siden 1935, men ogsaa under Krigen er Stigningen stærkere. Det ses endvidere, at den stærkeste Opgang for baade Karle og Piger har fundet Sted i 1944 og 1945. Statistikens Gennemsnitstal for den absolute Løn vil vel endvidere forekomme mange at være vel lave. Karlelønnen for Sommeren 1945 er saaledes beregnet til 1405 Kr. for Karle 17—20 Aar og 1683 Kr. for Karle over 20 Aar; for Piger er Lønnen beregnet til 486 Kr. for Piger under 18 Aar og 661 Kr. for Piger over 18 Aar.

Det er forstaaeligt, at disse stærke Lønstigninger, som forøvrigt er fortsat pr. 1. November, kan vække en Del Uro, især da hele Pris- og Afsætningssituationen tegner sig saa usikker. Imidlertid ser det ud til, at Lønstigningen paa Landet er universel; den gør sig, saa vidt man har set, gældende i en Række Lande, og i samme Grad det er Tilfældet, vil den være til Landbrugets Fordel, ja, man

kan godt gaa videre og sige, at selv om den kun gør sig gældende her i Landet, er den ogsaa til Landbrugets Fordel. Der var intet, der var til større Skade for Landbruget end de lave Lønninger i Trediverne; de holdt Produktionen paa et alt for højt Niveau, og Resultatet blev lave Priser og lave Indkomster i Landbruget, for naar Lønnen er lav, maa Landmændenes egne Indkomster naturligvis ogsaa blive lave. Dette er særligt udpræget i det store Flertal af danske Landbrug, hvor Hovedparten af Indkomsten er Brugerens og hans Families egen Arbejdsfortjeneste, og naar Lønnen er lav, maa denne Arbejdsfortjeneste blive lav. Man maa derfor haabe, at det aldrig mere lykkes at trykke Landarbejderlønnen ned paa det relativt lave Niveau, den stod paa i Trediverne, og som ikke alene svækkede Landbruget økonomisk, men ogsaa gav det en erhvervspolitisk yderst svag Stilling. For det var omtrent ligegyldigt, hvad der skete. Landbrugsproduktionen blev ikke alene opretholdt, men forøget, og naar det var Tilfældet, var der ingen særlig Anledning for Samfundet til at støtte Landbruget. Men naar Lønnen er høj, maa man tilrettelægge Prispolitikken saaledes, at Lønnen kan betales, ellers maa Produktionen gaa tilbage, og da vi er et Landbrugsland, maa Landbrugsproduktionen have et betydeligt Omfang.

Medvirkende til at forhøje Landbrugets Lønniveau og holde det oppe, er den moderne, sociale Lovgivning og Beskæftigelsespolitik. Der er paa Landet ikke mere den samme Angst som tidligere for i daarlige Tider at forlade det sikre, men daarligt betalte Landarbejde til Fordel for det usikre, men bedre betalte Byarbejde, og naar man i alle Lande proklamerer, at det første Maal for Efterkrigstidens Politik er fuld Beskæftigelse og social Tryghed, maa Lønniveauerne paa Landet og i Byen udlignes, som sagt til afgjort Fordel for Landbruget. Problemet er saa, hvorledes man vil skabe Beskæftigelse ikke blot for de tidligere Arbejdsledige i Byerne, men ogsaa for de fra Landet tilstrømmende Arbejdere.

Landejendomspriserne.

I nedenstaaende Oversigt er anført Prisbevægelsen paa Landejendomme i de to sidste Aar (efter Statistiske Efterretninger):

	1943		1944				1945	
	3. Kvartal	4. Kvartal	1. Kvartal	2. Kvartal	3. Kvartal	4. Kvartal	1. Kvartal	2. Kvartal
Huse	151	158	165	171	174	180	182	187
Gaarde 1—12								
Tdr. Hartkorn	157	159	164	170	175	179	181	182

Det ses, at Ejendomspriserne lige til det sidst opgjorte Kvartal i 1945 har fortsat deres Stigning, som baade falder paa Jord og Bygninger samt Løsøre. For Aaret Juli 1944—Juni 1945 var Prisindeks for Jord og Bygninger for Huse 145 mod 134 Aaret før og for Gaarde 140 mod 131. For Løsøre var de tilsvarende Tal for Huse 295 mod 267 og for Gaarde 288 mod 266. Man maa antage, at Priserne nu har naaet deres Maksimum, bl. a. maa Nedgangen i Priserne paa Husdyrprodukter gøre sig gældende i hvert Fald i Løsøreprisen, selv om en saadan Nedgang modvirkes af Forøgelsen i Besætningsstørrelsen. Stigningen i Løsøreværdien i de sidste Aar er saaledes Udtryk dels for en reel Prisstigning, dels for den stadige Forøgelse siden 1942 i Besætningerne. Men Stigningen i den faste Ejendoms Værdi er mere kompliceret. Der har maaske endnu i 1945 fundet en Del Køb af Landejendomme Sted som Pengeanbringelse, hvad der formentlig vil ophøre i Fremtiden, men derudover maa Ejendomspriserne ses som et Udtryk for, hvorledes Landmændene bedømmer Fremtiden. Denne Bedømmelse sker vel nok i ikke ringe Grad under Indtryk af den gældende Rentabilitet, og da baade 1943 og 1944 var gode Aar, har de givet Holdepunkter for en vis Optimisme. Men hertil kommer det mere fundamentale, økonomiske Synspunkt, at Prisen paa Landbrugets Produktionsmidler er steget stærkt, og at der ingen som helst Udsigt er til, at disse Priser vil falde igen; man er jo nærmest enige om, at de skal bevares. Det ses

saaledes, at Byggeomkostningerne for et Husmandsbrug pr. 15. September var 24 742 Kr. mod 12 315 Kr. i 1938, altsaa nøjagtigt det dobbelte, og samtidig er Landbrugsinventar steget ca. 80 pCt. Gaar man derfor ud fra, at der skal drives Landbrug i Fremtiden paa samme Maade som hidtil og i nogenlunde samme Omfang, maa disse forhøjede Omkostninger kunne afholdes. Reproduktionsomkostningerne vil med andre Ord ikke alene holde Ejendomspriserne oppe, men tvinge dem i Vejret, til der er Balance mellem Priser og Reproduktionsomkostninger. Den unge Mand, der skal etablere sig, har maaske Valget imellem at købe en Ejendom og selv etablere sig paa et indkøbt Areal, og da det sidste er ufordelagtigt, byder han Prisen op paa Ejendommen. Men det er klart, at alle Ejere af Ejendomme derved indkasserer den Værdistigning, der paa denne Maade tilføres deres Ejendomme, det er herpaa Fordelen ved at investere i fast Ejendom i Inflationsperioder beror. Og da Prisstigningerne paa Produktionsmidler er saa stærk, er der ingen Udsigt til noget stærkt Fald i Landejendomspriserne, hvis Landbrugsproduktionen skal opretholdes i omtrentlig det tidligere Omfang.

Fra den faglige Arbejdsmark.

Dansk Landbrug har tidligere haft et Forspring for Landbruget i de fleste andre Lande i vort højt udviklede og egenartede organiserede Forsknings- og Oplysningsarbejde. Vor Landbrugsforskning staar paa et højt Niveau, har opnaaet store Resultater med yderst beskedne Midler, men det ejendommelige for dansk Landbrug har især været den intime og effektive Kontakt mellem Forskning og Praksis. Man kan sige, at vor Oplysningstjeneste er demokratisk i bedste Forstand; den er organiseret af Landmændene selv, og Landbrugsteoretikeren anser det for sin fornemste Opgave at staa i direkte Kontakt med Praksis, han henter sine Arbejdsopgaver fra det praktisk arbejdende Landbrug, og hans Arbejdsresultater bliver omgaaende Hvermands Eje.

Det ser imidlertid ud til, at vi ikke uden videre kan bevare dette Forspring; det forudsætter en stadig forøget Indsats fra vor Side og paa stadig flere Omraader af Landbrugsproduktionen. Hidtil har vi ganske overvejende koncentreret vort Arbejde om Produktionen i snævrere Forstand, vi kan sige om Produktionens biologiske Processer. Derimod er der ofret forholdsvis mindre Opmærksomhed paa Produktionens mekaniske Processer; vi kan kort og godt sige paa Landbrugsarbejdet. Dette hænger aabenbart sammen med, at Arbejdskraften har været rigelig og billig. Det har drejet sig om at faa mest muligt ud af Jorden og de producerende Dyr, at gøre Produktionen pr. Arealenhed saa stor som mulig. Dette Forhold er nu ved at forandre sig, dels er Arbejdskraften blevet dyrere, dels er andre Produktionsmidler som Bygninger og Maskiner steget relativt i Pris, og endelig paavirkes vor Produktionsøkonomi ude fra af den Effektivisering og Rationalisering, Landbrugsproduktionen er Genstand for i andre Lande.

Der er naturligvis Forstaaelse af disse Problemer i dansk Landbrug, som Interessen for Bygnings- og Maskinøkonomi samt Arbejdsøkonomi viser, men vi maa meget længere og meget hurtigere frem paa disse Omraader, og vi maa paakalde Bevillingsmyndighedernes Støtte, som maa ydes rundhaandet og uden Tøven. Man erindres herom ved det Initiativ, der er taget i vort Naboland Sverige i Løbet af de sidste Aar paa Maskinforskningens, Maskin anvendelsens og Bygningsøkonomiens Omraader, af den storstilede Organisation som England er ved at stille paa Benene i Landbrugsoplysningens Tjeneste, og af det Arbejde der udfoldes paa de samme Omraader i andre Lande.

Det er muligt, at Initiativet til en Udvidelse af Landbrugsforskningen bør tages af Landbrugsorganisationerne; det er den traditionelle Vej i dansk Landbrug, men det virker ejendommeligt, at f. Eks. Statens Redskabsudvalg forgæves i flere Aar har søgt at skabe rimelige Arbejdsbetingelser for et paakrævet Arbejde paa Maskinteknik-

kens og Arbejdsundersøgelsernes Omraade. Det vil sige, at vi staar meget daarligt forberedt til at gaa i Gang med de mekaniske og arbejdsmæssige Problemer, Efterkrigstiden vil stille, og som kan blive vidtgaaende nok i den Konkurrence, vi skal møde. England har f. Eks. som alt fremhævet stillet sig paa det Standpunkt, at man kun vil betale Priser, der svarer til en effektiv Produktion.

Ungdomsarbejdet. Landbrugets Brevskole.

Arbejdet lader sig effektivisere paa flere Maader. Det sker ved Anvendelse af bedre Redskaber, ved Arbejdsprocessens Rationalisering og ved Tilegnelsen af Forstaaelsen af Produktionsprocessen. Det er nu karakteristisk for Landbrugsarbejdet, som beskæftiger sig med levende Organismer, at Forstanden maa være med i Arbejdet, som aldrig kan blive helt mekanisk. Derfor er det af saa stor Betydning, at Landbrugsarbejderen fra ung bibringes saa megen Viden om Produktionen som mulig, dels fordi vi anvender saa mange unge Arbejdere, dels af Hensyn til deres senere Indsats i Erhvervet. Der er god og fuld Forstaaelse af dette i dansk Landbrug, hvor man navnlig i de senere Aar har udviklet Ungdomsarbejdet i stadigt stigende Omfang, men det er dog langt fra alle unge, der berøres af eller kommer i Kontakt med dette Arbejde. Man kan derfor stille det Spørgsmaal, om det ikke snart er paa Tide at gøre den faglige Ungdomsoplysning obligatorisk, saa alle kommer med? Det er et ømtaaleligt Spørgsmaal, men det vil stadig vende tilbage, det er der ingen Tvivl om, og det ses ikke, at der vil gaa noget Skaar af Selvstændighed og Personlighed ved en saadan Ordning. Børneskolen er tvungen, og der kan ikke været noget afgørende Argument imod at lade unge Mennesker, der dog er underkastet Arbejdstvangen, besøge en Undervisning et Antal Gange i Aarets Løb.

I 1945 aabnedes Landbrugets Brevskole. Den henvender sig vel mest direkte til Ungdommen, men kan have Bud til alle Aldersklasser. Det er en Undervisningsform, som

har fundet stor Anvendelse i andre Lande og paa alle Oplysningens og Undervisningens Omraader, ja i U. S. A. tager man endda Eksaminer „by correspondence“. Metoden har sine Mangler og Fordele. Personlig Kontakt mellem Lærer og Elev er udelukket, og den dygtige Pædagog er dermed praktisk taget afskaaret fra at gøre sin Indflydelse gældende. Metoden forudsætter nok ogsaa et større Maal af Energi end den personlige Skole, men den har den store Fordel, at Eleven kan søge Oplysning paa det bestemte Fagomraade, der interesserer ham, og det er naturligvis en stor Fordel. Skolen har faaet en god Modtagelse, og man maa ønske det prisværdige Initiativ, der her er taget, Held og Fremgang med Foretagendet.

Sygdomsbekæmpelsen i Husdyrbesætningerne.

I Aarets Løb har Bekæmpelsen af Kvægtuberkulosen gjort gode Fremskridt, og vi er nu naaet saa langt, at vi snart burde melde klart Skib. Samtidig er Bekæmpelsen af Kalvekastningen kommet godt i Gang. Ærø er erklæret ren, og Bornholm har ogsaa taget det sidste Skridt med at sætte de sidste Reagenter ud, Fyn er langt paa Vej. Det er virkelig betydningsfulde Indsatser, der her er gjort, økonomisk og hygiejnisk, og som maa styrke vor Konkurrenceevne.

Afkomsprøvestationer.

I 1945 aabnedes de første Afkomsprøvestationer for Kvæg, man kan vist sige de første i Verden. Afkomsprøver og Bedømmelse har vi om ikke opfundet saa dog udviklet paa en Maade, som har fundet Efterligning i andre Lande. Prøvestationerne for Kvæg er vel et direkte Resultat af Insemineringen, men maa antages at have Betydning i Almindelighed; vi skal længere i vor Kvægavl end til at avle paa Ydelsen alene; vi skal have de til Ydelsen medgaaede Foderomkostninger med, og det har vist sig at være umuligt at gennemføre med de af Kontrolforeningerne fastslaaede Fodertal. Det behøver ikke at paapeges,

at Afkomsprøvestationer for Kvæg er betydeligt vanskeligere at arbejde med end lignende Stationer for Svin, Høns og Kaniner, men Vanskelighederne er til for at overvindes, og man maa haabe, at de kan overvindes, saa vi her følger et nyt, betydningsfuldt Led til vort Avlsarbejde.

Tiden, vi gennemlever, er fuld af Uvished, Utryghed og gærende Uro efter Krigens brutaliserende og opløsende Virkninger paa Karakter og Moral, ligesom Afslappelsen efter Krigstidens umaadelige sjælelige Koncentration gør sig gældende. Men hertil kommer det væsentlige, at der gaar Tid, tilsyneladende lang Tid, med at omstille Krigsøkonomi til Fredsøkonomi, kort sagt med at give Menneskene noget nyttigt at udrette og samles om. Vor Kultur er bygget paa etiske og økonomiske Principper, og vi har oplevet Virkningerne af, at de etiske Principper svigter i et Folks Liv, men vi ved ogsaa, hvorledes det vil gaa, hvis der ikke skabes Maal og Udløsning for Folkenes økonomiske Skabertrang. Vi ved, at det ogsaa gælder for vort Folk, og det er ikke rigtigt, som det er blevet sagt om os, at vi gør Indtryk af, at vi venter paa, at en lykkelig Fremtid af sig selv skal komme til os udefra. Men som vi efter vore naturlige Forudsætninger har indrettet vort økonomiske Liv, er vi afhængige af den store Verdensøkonomi, og vore Interesser er med i det Forløb, den vil faa, og før det er afklaret, finder vi vanskeligt vor Plads og vore Opgaver i Opbygningen af Fremtidens Verden. Men er vi end smaa, vil vor Vilje til kulturel og økonomisk Selvhævdelse ikke svækkes, og hvordan vore Kaar end maatte blive, er det Fremtidens alt beherskende Opgave herhjemme, at samle Folkets aandelige og skabende Kræfter om værdige Arbejdsmaal.
